

Tiia Ollikainen

“THIS GIRL’S KILLER THOUGHT SHE WAS A PIG”

Ihmis- ja eläinkuvat sekä kannibalismi Hannibal-televisiosarjassa

Kandidaatintutkielma
Jyväskylän yliopisto
Musiikin, taiteen ja kulttuurin
tutkimuksen laitos
Kirjallisuus
Syksy 2018
Ohjaaja: Mika Hallila
Opponentti: Seela Räsänen

SISÄLLYS

SISÄLLYS

1 JOHDANTO

2 TEORIA

2.1 POSTHUMANISMI: LÄNSIMAISEN IHMISEN SUHDE ELÄIMEEN

2.2 KULTTUURITIETEELLINEN ELÄINTUTKIMUS JA ELÄIMEN PAIKKA

2.3 LIHA JA SYÖTÄVÄT ELÄIMET

4 ELÄIN *HANNIBALISSA*

4.1 SIKA ELÄIMENÄ

4.2 SIKA POISSAOLEVANA VIITTAUSKOHTENA

5 RAJOJA RIKKOVA KANNIBALISMI

5.1 LIHA JA KANNIBALISMI *HANNIBALISSA*

5.2 IHMINEN ”LIHANA”

6 PÄÄTÄNTÄ

LÄHTEET

TUTKIMUSAINEISTO

PAINETUT LÄHTEET

SÄHKÖSET LÄHTEET

1 JOHDANTO

Tarkastelen kandidaatintutkielmassani Thomas Harrisin kirjoihin löyhästi perustuvaa televisiosarjaa *Hannibal* (NBC, 2013–2015). Sarjassa kannibalistinen tohtori Hannibal Lecter ystäväystyy Will Grahamin kanssa ja pääsee tämän kautta osaksi FBI:n rikostutkintaa. Hänen kumppanuutensa Williin rakentuu sarjan saatossa monimutkaiseksi ja Hannibal saakin Willin kyseenalaistamaan ympäristönsä, sen sisältämät kahtiajaot ja normit, jotka usein mielletään kyseenalaistamattomiksi faktoiksi. Sarjan tapahtumat keskittyvätkin Willin ja Hannibalin välisen suhteen käännteisiin sekä Willin hahmokehitykseen. Näissä tapahtumissa eläin/ihminen- sekä hyvä/paha-kahtiajaot kyseenalaistuvat siten, ettei Willin maailmankuva enää voi palautua ennalleen. Nämä kahtiajaot ja niiden purkaminen ovatkin yksi kantavia teemoja *Hannibalissa*, jossa ihmisen ja eläimen rajoja koetellaan monella eri keinolla: ihmiset tulevat eläimiksi monin tavoin ja usein tahtomattaan. Tämä tulee esiin etenkin sarjassa kuvatun ruoan, sen tuotannon ja ruokakulttuurin esittämisen kautta. Tässä tutkielmassani aion syventyä näihin teemoihin.

Hannibalia ja sen eläin- ja ihmiskuvia on tutkittu melko vähän. Jaquelin Elliott (2018) on kirjoittanut artikkelin, jossa sivuaa ihmisen ja eläimen rajanylityksiä *Hannibalissa* ihmissusikertomuksien näkökulmasta. Michael Fuchs ja Michael Phillips (2017; 2018) kirjoittavat yleisellä tasolla ihmisen ja eläimen rajanylityksistä sekä länsimaisen ruokakulttuurin ilmenemisestä *Hannibalissa*. Heidän ohellaan *Hannibalin* sisältämään ruokakulttuuriin on perehtynyt myös Astrid Schwegler-Castañer (2018), jonka kirjoituksissa korostuu *Hannibalissa* esitetyn ruokakulttuurin luokkasidonnaisuus ja kannibalismia tulkitaan ruoantuotannon ja kulutusyhteiskunnan kritiikkinä. Oman tutkielmani tarkoituksena on syventyä tarkemmin *Hannibalin* sisältämiin eläin- ja ihmiskuviin sekä siihen, kuinka lihan ja ihmislihan asettaminen rinnakkain rikkoo totunnaisia ihmisen ja eläimen asemia. Tutkimuksessani vastaankin seuraaviin kysymyksiin: 1) millaisiksi *Hannibalin* sisältämät ihmis- ja eläinkuvat rakentuvat sarjassa sekä millä keinoilla ihmisen ja (tuotanto)eläimen välistä rajanvetoa *Hannibalissa* tehdään näkyväksi ja yhtäältä rikotaan? 2) Kuinka kannibalismi tekee näkyväksi eläimen aseman kulttuurissamme ja problematisoi eläimen lihan käyttämistä ravintona? Syvennyn siis tutkielmassani *Hannibalin* keskeisiin teemoihin, kuten inhimillisen ja ei-inhimillisen väliseen kahtiajakoon sekä ihmisen ja eläimen kategorioiden rakentumiseen. Inhimillisellä ja ei-inhimillisellä viittaa adjektiivinkaltaisesti erilaisiin ominaisuuskokonaisuuksiin sen sijaan että käyttäisin niitä ihmisen ja eläimen synonyymeina. Näiden käsitteiden tarkempi määrittely tapahtuu teorialuvuissa.

Aiheekseni valikoitui *Hannibal* siinä esiintyvän kannibalismin vuoksi; kannibalismi nostaa esiin kysymyksen siitä, keiden (minkä) syöminen on hyväksyttävää ja miksi. Asettamalla ihmisen eläimen rinnalle – lautaselle – sarja problematisoi länsimaiselle maailmankuvalle ominaisen kahtiajaon eläimen ja ihmisen välillä. Tämän kahtiajaon tarkastelu ja kyseenalaistaminen on ajankohtaista ja tärkeää kaikilla tieteenaloilla; tietämyksemme eläimistä ja eläinten mielenmaisemasta lisääntyy jatkuvasti, minkä seurauksena tarve eläimen ja ihmisen roolien uudelleen määrittelyyn ja syvempään tarkasteluun on osoittautunut tarpeelliseksi. Mielestäni taiteentutkimuksen rooli esimerkiksi eläinten representaatioiden ja siten niiden taustalla vaikuttavien ajattelutapojen ja maailmankuvien purkajana on olennainen osa posthumanistisen teorian kehittämistä. Eläimen roolin tarkastelu erityisesti ruoantuotannossa on ajankohtaista paitsi eläinten oikeuksien, myös planeettamme hyvinvoinnin ja ilmastonmuutoksen kannalta, jonka negatiiviseen muutokseen lihantuotannolla ja länsimaisella kulutuskulttuurilla on ollut keskeinen vaikutus.¹

Teoreettiset lähtökohtani ovat posthumanismissa ja kulttuuritieteellisessä eläintutkimuksessa, joiden avulla pyrin rakentamaan kokonaiskäsitystä länsimaisesta ihmiskuvasta sekä eläimen asemasta länsimaisessa yhteiskunnassa. Teenkin tutkimustani vahvasti länsimaisessa kontekstissa ja länsimaisesta näkökulmasta käsin. Tutkielmani alussa teen yleisen katsauksen valitsemini teoriasuuntauksiin ja niiden sisältöihin. Tämän jälkeen luvussa 2 aion perehtyä siihen, kuinka *Hannibalin* ihmiskuvassa inhimillisen ja ei-inhimillisen rajankäynnit rikkovat käsitystämme inhimillisestä ihmisestä. Luvussa 3 perehdyn *Hannibalin* eläinkuvaan, siihen millaiseksi kuva eläimestä rakentuu niin puheen kuin kuvallisen representaationkin kautta. Luvussa 5 syvennyn kannibalismiin. Tarkoitukseni on selvittää millaisena kannibalismi *Hannibalissa* esitetään ja miten se rinnastuu käsityksiimme niin ihmisestä kuin eläimestä sekä kummankin paikasta ruokakulttuurissa.

---

¹ Esimerkiksi lokakuussa 2018 julkaistu IPCC:n ilmastoraportti tuo esiin ihmisen vaikutukset maapallon lämpenemiseen sekä ilmastonmuutoksen kriittisen tilan. Raportissa tulee ilmi myös lihantuotannosta tulleiden päästöjen sekä yleisemmin länsimaisen kulutuskulttuurin vaikutus ilmakehän hiilidioksidipitoisuuksiin ja siten maapallon lämpenemiseen. (IPCC 2018.)

2 TEORIA

Ennen kuin lähdän tarkastelemaan *Hannibalin* ihmis- ja eläinkuvia, esittelen teoreettiset lähtökohtani, joihin tutkielmani pohjaa. Tarkoitus on rakentaa pohjustava yleiskuva siitä, minkälaiseksi ihmisen ja eläimen kategoriat yhteiskunnassamme rakentuvat ja minkälaisia suhteita ihmisen ja eläimen välille on rakentunut. Jotta voidaan pohtia ihmisyyden ja eläimyyden välisiä suhteita, on myös tärkeää määritellä se, mitä tarkoitamme silloin, kun puhutaan ihmisestä ja eläimestä: minkälaisia ominaisuuksia ja asemia yhdistetään ihmisen ja eläimen kategorioihin ja kuinka nämä käsitykset ovat kulttuurissamme rakentuneet.

Seuraavassa alaluvussa erittelen länsimaisia ihmis- ja eläinkuvia posthumanistisen teorian pohjalta sekä näiden kuvien hierarkkista asettumista ja ongelmia. Seuraavaksi siirryn pohtimaan eläimen ja ihmisen suhdetta kulttuuritieteellisen eläintutkimuksen näkökulmasta. Luvun lopuksi syvennyn vielä lihan käsitteeseen ja siihen, kuinka lihasta puhuessamme eläin ja sen kuolema tulevat poissaolevaksi.

2.1 POSTHUMANISMI: LÄNSIMAISEN IHMISEN SUHDE ELÄIMEEN

Karoliina Lummaa ja Lea Rojola määrittelevät posthumanismin ajatteluksi, jonka tarkoituksena on löytää vaihtoehtoisia tapoja ymmärtää olentoja, niiden ominaisuuksia ja suhteita. Lähtökohta on purkaa länsimaiselle ajattelulle tyypillistä kahtiajakoa, jossa ihminen ja inhimillinen asettuvat arvoltaan ylivertaiseksi suhteessa ei-inhimilliseen luontoon ja teknologiaan. (Lummaa & Rojola 2014, 14.) Posthumanismin juuret levittäytyvät laajalle. Se on syntynyt kritiikkinä humanistiselle, ihmiskeskeiselle ajattelulle, mutta taustalla vaikuttaa kirjava joukko muitakin filosofisia ja akateemisia suuntauksia, jotka kukin omalla tavallaan ovat lähteneet purkamaan inhimillisen ja ei-inhimillisen suhteita sekä hajottamaan vallalla olevaa ihmiskuvaa. (Lummaa & Rojola 2014, 14–16; Kokkonen 2014, 179.) Posthumanismi, etenkin eläinkysymykseen suuntautuessaan, on eettisesti latautunut teoria, mikä näkyikin sen kriittisessä suhtautumisessa esimerkiksi inhimillisen ja ei-inhimillisen kategoriin erontekoihin (Lummaa & Rojola 2014, 20).

Posthumanistinen ajattelu on pureutunut vahvasti teknologiseen kehitykseen sekä ihmisen ja teknologisen ei-inhimillisen, kuten esimerkiksi kyborgien ja androidien, välisten suhteiden ja rajanylitysten tarkasteluun (Lummaa & Rojola 2014, 18–19). Viime vuosina tarvetta posthumanismin kaltaiseen filosofiaan ovat lisänneet esimerkiksi teknologian kehityksen myötä

syntyneet muutokset ihmisessä ja ympäristössä. Nämä muutokset ovat vaikuttaneet paitsi ihmisen ja ympäristön ominaisuuksiin, myös näiden kahden väliseen suhteeseen. Voidaan puhua antroposeenin aikakaudesta, jolloin luonnonmukainen luonto on kadonnut ihmisen muovaaman luonnon tieltä. Ihmisen jälki näkyy kaikkialla metsistä meriin ja geenimanipuloiduista kasveista jalostettuihin eläimiin. Seurauksena luonto ja sen monimuotoisuus kärsivät, mikä johtaa monimuotoisiin ympäristöongelmiin. (Lummaa 2014, 265–271.)

Omassa tutkimuksessani keskityn tarkastelemaan länsimaisia ihmis- ja eläinkäsityksiä sekä niiden vaikutusta eläinsuhteeseemme. Ensin kuitenkin tulee selvittää mitä oikeastaan tarkoitetaan sanoilla ”ihminen” ja ”eläin”. Länsimainen kulttuuri on historian saatossa rakentunut hyvin ihmiskeskeiseksi. Ihmisyyteen on liitetty paljon ominaisuuksia ja kertomuksia, jotka ovat nostaneet ihmisen luonnon ja eläinten yläpuolelle. Esimerkiksi Raamatussa ihminen tulee nimetyksi Jumalan kuvaksi ja hänelle annetaan tehtäväksi hallita muuta olevaa. Myöhemmin luonnontieteiden kehityksen myötä syntyi mekanistinen maailmankuva, jossa luonto ja sen eläimet alettiin nähdä sieluttomina koneina ja loputtomana resurssina ihmiselle (Kainulainen 2009, 74). Valistusfilosofit tekivät eroa ihmisen ja eläimen välillä ihmisen järkevyyden ja eläimen järjettömyyden avulla (Teittinen 2014, 157). Ihmisen ja eläimen määrittely onkin käynyt historiallisesti läpi useita vaiheita, jotka vaikuttavat siihen, millaisena ero näyttäytyy tänään. Tyypillistä näille kaikille eronteille on ollut pyrkimys määrittellä ihminen erona eläimeen. (mts. 157–159.) *Hannibal* tuo esiin ja kyseenalaistaa näitä ajattelutapoja. *Hannibalin* ihmiskuvassa ihmisen erityisyys korostuu ja ero eläimeen tulee selväksi monin eri keinoin. Tämä asetelma tulee kuitenkin myös kyseenalaistetuksi esimerkiksi Hannibalin hahmon, tämän puheen ja tekojen kautta. Tähän syvennyn kuitenkin tarkemmin myöhemmin tutkielmassani.

Siinä missä ymmärrämme ihmisen länsimaisen tavan mukaisesti luomakunnan kruununa, Jumalan kuvana ja järjellisyytensä puolesta erityisenä, määrittäyty eläin joksikin ihmiselle vastakohtaiseksi, toiseksi. Kun joku tai jokin asettuu toisen asemaan, nähdään se normaalista – ”itsestä” tai ”meistä” – poikkeavana ja siten vähempiarvoisempana. Itsen ja toisen suhteille on tyypillistä, että ne määrittelevät toinen toisiaan. (Löytty 2005, 9). Ihmisen ja eläimen suhteen voikin ymmärtää toisiaan peilaavana, jolloin esimerkiksi ihmisen täydellisyys näyttäytyy eläimen puutteellisuutena ja ihmisen järjellisyys eläimen järjettömyytenä (Tuomivaara 2015, 63). Olennon toiseuttamisen myötä raja meidän ja toisen välillä kiristyy, minkä seurauksena toiseuttaminen voi olla jopa samuuden kieltämistä (Löytty 2005, 9). Tämä on havaittavissa myös ihmisen ja eläimen suhteessa: vaikka ihminenkin Darwinin evoluutioteorian myötä tietyssä mielessä tunnustetaan eläimeksi, on rajanveto

ihmisen ja eläimen sekä kumpaankin yhdistettyjen ominaisuuksien välillä tiukka, eikä samuutta tunnisteta. Itseasiassa ihmisen eläimyksen tunnustamisen myötä voidaan ajatella ihmisen tarpeen rajanvetoon jopa tiukentuneen. (Teittinen 2014, 155–157, 161)²

Länsimainen ihminen on rakentanut identiteettiään niiden ominaisuuksien varaan, joita ei perinteisesti tulla yhdistäneeksi eläimiin. Eläimistä erottaviksi tekijöiksi on nimetty muun muassa kieli, moraalit, ihmisen kognitiiviset kyvyt ja ymmärrys itsestä (Lummaa & Rojola 2014, 20; Tuomivaara 2015, 63). Ihmisen inhimilliset ominaisuudet ovatkin monesti myönteisiä, kun taas eläimelliset, ei-inhimilliset, ominaisuudet näyttävät kulttuurissamme monesti negatiivisina tai ”pahoina”, kuten kontrolloimattomuus, väkivalta ja ruumiillisuus³ (Tuomivaara 2015, 63). Esimerkiksi Maria Suutala (1996) on kirjoittanut eläimeen yhdistetystä pahuudesta sekä ihmisen pyrkimyksestä irrottautua negatiivisina pitämistään ei-inhimillisistä ominaisuuksista, kuten irrationaalisuudesta tai himosta. Hän kirjoittaa myös tavastamme kuvailla eläimellisiksi huonoja käytöstapoja. (Suutala 1996, 62.) Tämä näkyy myös omassa tutkimusaineistossani, jossa esimerkiksi epäkohteliaisuus ja väkivalta näyttävät piirteinä, jotka häivyttävät rajaa eläimen ja ihmisen välillä.

Näin ollen kahtiajako ihmisen ja eläimen välillä on monessa mielessä ongelmallinen. Ensimmäinen ongelma on, että pyrkimykset määritellä ihmistä ja eläintä ovat aina ihmislähtöisiä. Tietomme eläimistä pohjaa siis omiin kulttuurillisiin ja kielellisiin rakenteisiimme ja palautuu aina ihmiseen rakentaen kuvan eläimestä sellaiseksi, jollaisena me ihmisinä näemme sen. Tämä pätee myös eläinten representaatioihin: kuvaamme eläintä aina ihmislähtöisesti. (Aaltola 2015, 10). Toinen ongelma on, että ihmisen ja eläimen kahtiajolle tyypillinen hierarkkisuus ja erojen korostaminen tekee vaikeaksi inhimillisten piirteiden tunnustamisen eläimessä sellaisissakin tilanteissa, joissa niiden olemassaolo on kyetty tieteellisesti osoittamaan (Teittinen 2014, 156–157). Siten esimerkiksi eläimen kyky kärsiä on asetettu kyseenalaiseksi. Kolmas ongelma liittyy eläimeen sanana: käyttäessämme sanaa eläin kuvaamaan kokonaisuudessaan monipuolista eläinkuntaa, typistämme suuren joukon toisistaan eroavia olentoja yhdeksi kategoriaksi, jolloin jätetään huomiotta erilajisten eläinten keskeinen variaatio (Tuomivaara 2015, 62–63).

---

² Jouni Teittinen puhuu artikkelissaan siitä, kuinka ihmisen julistaminen eläimeksi on luonut ihmiselle yhä suuremman tarpeen erottautua eläimestä. Niinpä ihminen, vaikkakin kykenee määrittelemään itsensä osaksi eläimen kategorian, tekee eroa itsensä ja eläimen välillä korostamalla edelleen omaa erityisyyttään suhteessa eläimeen (Teittinen 2014, 156, 161).

³ Ruumiillisuus voidaan ymmärtää esimerkiksi häiritseviksi tarpeiksi, haluiksi ja ruumiintoiminnoiksi, jotka häiritsevät ihmisen erottautumista luonnosta.

Ihminen pyrkii siis määrittelemään itsensä lisäksi myös eläimen. Ongelmana on paitsi näiden määritelmien ihmislähtöisyys, myös ihmisen taipumus määritellä itsensä ei-inhimilliseen hierarkkisessa suhteessa olevana sekä erona ei-inhimilliseen, jopa jonain ”parempana”. Eläimen ja ihmisen suhde onkin lähtökohtaisesti valtasuhde: ihminen on pyrkinyt määrittelemään eläimen, hallitsemaan sitä ja käyttämään sitä. Äärimmillään ihminen on jopa muovannut eläintä vastaamaan paremmin omiin tarkoituksiinsa. (Aaltola 2015, 279–280.) Posthumanismin tavoite onkin purkaa näitä ihmisen ja eläimen suhteen rakentumisen tapoja ja tarkastella, kuinka suhteita voitaisiin muuttaa sekä kuinka voisimme muuttaa suhtautumistamme eläimiin siten, että voisimme kohdata ne uudella, ei hierarkkisoivalla tavalla.

2.2 KULTTUURITIEEELLINEN ELÄINTUTKIMUS JA ELÄIMEN PAIKKA

Kulttuuri- ja ihmistieteellinen eläintutkimus on monitieteinen tutkimusala, joka on perehtynyt paitsi eläimeen, myös erityisesti ihmisen ja eläimen välisiin suhteisiin ja siihen millaisia nämä suhteet ovat. Erityisesti kulttuuritieteellinen eläintutkimus on kiinnostunut siitä miten ihmisen ja eläimen välisiä suhteita kuvataan, millaista on suhteiden sisäinen vuorovaikutus ja millaiseksi olentojen asema ja toimijuus muodostuu näissä suhteissa (Kaarlenkaski & Ung-Lanki 2013, 7). Posthumanismin tavoin kulttuuritieteellinen eläintutkimus on siis lähtenyt purkamaan ihmisen ja eläimen välistä suhdetta. Posthumanismin tavoin ala on viimevuosina kasvanut ympäristö- ja eläinkäytännön politisoitumisen ja eläinten arvoaseman muutosten myötä (mts. 7–8).

Se, millaisia rooleja eläimille on syntynyt suhteessa ihmiseen, on monen eri tekijän summa. Niin kulttuurihistorialliset käsityksemme eläimistä, elinkeinomme, käytössä oleva teknologia kuin omat subjektiiviset käsityksemme eläimistä ovat vaikuttaneet siihen, millaisiksi suhteemme eläimiin ovat rakentuneet. (Ratamäki 2009, 39; Ylimaunu 2002, 115.) Myös eläimen biologiset ominaisuudet ovat tärkeä vaikuttava tekijä ihmisen ja eläimen suhteissa. Niiden voikin katsoa suoraan vaikuttaneen niihin kulttuuriin käsityksiin ja arvotuksiin, joita eläimistä on muodostunut. (Ratamäki 2009, 41; Ylimaunu 2002, 124.) Näemmekin eläimet herkästi hyvinä tai pahoina, hyödyllisinä tai haitallisina, sen mukaan miten eläimen ominaisuudet kohtaavat ihmisten tarpeiden kanssa. Tämä on sidoksissa talouteemme ja elinkeinoihimme: jos eläin on ihmiselle haitaksi, luokitellaan se herkästi haitalliseksi, ”pahaksi” eläimeksi. (Ylimaunu 2002, 124–126). Tämä näkyy esimerkiksi 2000-luvulla paljon puhuttaneessa susikeskustelussa tai ”rottasodassa”.

Suhteemme eläimiin on siis rakentunut hyvin ihmislähtöisesti sen mukaan, mitä hyötyä ja haittaa eläimestä on ihmiselle. Kulttuurissamme eläimen arvo on siis muodostunut välineelliseksi. Eläin on ruokaa tai kumppani sen lajityypillisten ominaisuuksien perusteella. (Aaltola 2015, 8–9.) Seurauksena siasta on tullut ihmiselle ateria siinä, missä koira nimetään usein ihmisen parhaaksi ystäväksi. Tällainen eläinten epätasainen arvottaminen on merkki kulttuurissamme vallitsevasta lajismista. Lajismissa eläimen arvo määrittyy sen perusteella, mitä lajia se edustaa (Lumma & Rojola 2014, 29). Lajismia ja siihen liittyvää eläinten eriarvoista kohtelua on monesti verrattu esimerkiksi rasismin ja seksismin kaltaisiin ilmiöihin. Näin on tehnyt esimerkiksi Cora Diamond artikkelissaan *Eating Meat and Eating People* (1978). Hänen mukaansa kuten rasismissa, myös spesismissä eli lajismissa ihmisen ennakkoluulot toislaajisia olentoja kohtaan vaikuttavat eläimiä kohtaan harjoitetun sorron jatkumiseen (Diamond 2013, 132).

Kuten edellisessä luvussa jo totesin, on ihmisen ja eläimen suhde rakentunut hierarkkisesti siten, että ihminen asettuu eläimen yläpuolelle ja näyttäytyy eläintä ”parempana” olentona. Seurauksena eläimen asema suhteessa ihmiseen on heikko ja historialliset käsityksemme eläimistä vaihtelevatkin sieluttomasta koneesta ihmistä kehittymättömämpään olentoon, jonka kyky esimerkiksi kärsiä on asetettu kyseenalaiseksi. Monesti eläin nähdäänkin ”vain eläimenä”, ilmaus jonka alku lieneekin ihmistä korostavassa ajattelutavassa (Aaltola 2013, 11). Näiden ajattelutapojen myötä eläin on jäänyt moraalikäsitteemme ulkopuolelle. Eläimiä hyödynnetäänkin päivittäin vaatteiden ja lihan tuotannossa ja nykykäsitteemme eläimistä perustuu yhä sille, miten eläin voi olla hyödyksi ihmiselle. (Vilka 2009, 21–22.) Myös eläinten tehotuotantoon liittyvä jalostaminen kertoo siitä, ettei moraalikäsitteemme yllä eläimiin. Se kertoo myös ihmisen ja eläimen välisestä vallasta, mikä jalostuksessa näkyy siinä, kuinka ihminen pakottaa eläimen haluamaansa muotoon. (Aaltola 2015, 11.) Jalostaminen ja lihatuotanto sekä niihin liittyvät eläimen asema sekä ihmisen eläimiin kohdistuva valta nousevat esiin myös *Hannibalin* eläinkuvassa erityisesti sian kohdalla. Sian kautta tulee esiin myös taustalla eläinkäsitteemme vaikuttanut eläinoikeuksia ajava taho, joka on kyseenalaistanut vallalla olevat käsityksemme eläimistä ja pyrkinyt parantamaan eläinten asemaa sekä tuomaan eläimet moraalikäsitteemme piiriin (ks. Vilka 2009, 25). Tämä tapahtuu sarjassa esimerkiksi kasvissyöjien ja lihatalouden kuvaamisen avulla.

Kulttuuritieteellinen eläintutkimus pohtii siis eläintä ja eläimen suhdetta ihmiseen ja inhimilliseen kulttuuriimme. Tutkimuksen kohteena ovat niin lemmikit, tuotantoeläimet kuin villieläimetkin ja niiden asema ja merkitys ihmiselle. Kulttuuritieteellinen eläintutkimus pyrkii sekä tarkkailemaan ja kuvaamaan eläimen asemaa, mutta suhtautuu ongelmiin kriittisesti ja nostaa esiin epäkohtia eläinsuhteissamme, kuten esimerkiksi tuotantoeläinten epämukavat olot tai eläinten jalostaminen.

2.3 LIHA JA SYÖTÄVÄT ELÄIMET

Lihan merkitys kulttuurissamme on suuri. Eläinten oikeudet ovat jo vuosikymmeniä puhututtaneet tutkijoita ja tutkimusta ihmisten ja eläinten suhteesta, lihan syönnistä ja eläinten roolista kulttuurissamme on tehty paljon. Esimerkiksi Peter Singer (1975), Tom Regan (1983), Carol Adams (1991) ja monet muut ovat pohtineet ihmisen ja eläimen suhdetta, eläinten oikeuksia sekä syömistä omissa kirjoituksissaan.

Tutkimuksessani hyödynnän Carol Adamsin määritelmää lihasta. Hän avaa teoksessaan lihan käsitettä ja sitä miten se on rakentanut suhdettamme lihaan ja sen syömiseen. Adamsin mukaan tullessaan lihaksi eläin ja sen kuolema ikään kuin häviävät. Kielen avulla edistämme prosessia, jossa tullessaan lihaksi, eläin – sen elämä ja kuolema – katoaa ja muuttuu poissaolevaksi viittauskohteeksi. Adams eritteleekin kolme erilaista tapaa, joilla kulttuurissamme eläin ja sen kuolema tehdään poissaolevaksi. Näitä ovat kirjaimellinen, määritelmällinen ja metaforinen eläimen poissaolevaksi tekemisen tapa. Tässä tutkielmassani keskityn kahteen eläimen poissaolevaksi tekemisentapaan: määritelmälliseen eläimen poissaolevaksi tekemiseen, jossa eläin tehdään poissaolevaksi kielellisin keinoin sekä eläimen käyttämiseen metaforana, jolloin eläin tulee poissaolevaksi viitatessaan johonkin itsensä ulkopuoliseen. Eläinpitoisesta ruoasta puhuessamme puhumme kuolleen eläimen sijasta usein esimerkiksi makkarasta, kyljyksestä tai lihasta. Viittaamme siis siihen mitä syömme, jolloin eläin ja sen kuolema katoavat jättäen jälkeensä ruokailutilanteen ja siihen liittyvän nautinnon. Liha-sanalla voidaan viitata myös kuvaannollisesti esimerkiksi ihmiseen, jolloin (kuollut) eläin viittaa johonkin itsensä ulkopuoliseen. Myös kirjaimellinen eläimen poissaolevaksi tekemisen tapa kulkee mukana, sillä kirjaimellisella poissaolevaksi tekemisen tavalla tarkoitetaan eläimen kuolemista ja siten fyysistä poissaolevaksi tuleamista. (Adams 1991, 40–42.) *Hannibalissa* niin eläin kuin ihminenkin tulee poissaolevaksi kaikilla näillä edellä esittelemilläni tavoilla.

Lihan käsite siis mahdollistaa eläimen poissaolon sitä syödessämme. Ruokaan liittyen eläimen ja ihmisen välinen suhde onkin tasapainoilua samankaltaisuuden ja siitä koituvan empatian asettuessa eläimiin kohdistuvia etäännyttäviä puhetapojamme sekä toimiamme vastaan (Kaarlenkaski & Ung-Lanki 2013, 8). Eläimen ja ihmisen suhteelle ominaista onkin sen kahtalaisuus: toiset eläimet ovat kumppaneitamme ja toiset saavat arvonsa ruokana tai vaatteina. Esimerkiksi Elisa Aaltola kirjoittaa blogissaan lihansyönnin kognitiivisesta dissonanssista, jossa toisaalta koetaan empatiaa eläimen kärsimystä kohtaan ja toisaalta nähdään liha kulutustuotteena. (Aaltola, 2018). Näissä tilanteissa lajistiset näkemyksemme eläimistä tulevat esiin: esimerkiksi lemmikin vahingoittaminen koetaan vääränä, mutta joidenkin eläinten tappaminen ja syöminen on arkinen osa todellisuuttamme.

Monet eläinoikeuksia ajavat, kuten Peter Singer, pohtivatkin kirjoituksissaan kysymystä siitä, miksi toisia eläimiä syödään ja toisia ei. Monet, esimerkiksi Cora Diamond on laajentanut tämän kysymyksen koskemaan myös ihmiseläintä. Hän pitää utilitaristisia selityksiä liian yksinkertaisena selityksenä eläinten oikeuksien puolustamiselle. Kysyessään miksi ihmistä ei syödä, Diamond myös vastaa itselleen: ”ihminen ei ole jotakin, mitä syödään” (Diamond 2013, 136). Samoin myös lemmikki on jotain, mitä ei syödä. (mts. 138). Se miten kulttuuriset käsitykset eläimistä, niiden asemista sekä moraalit ja sen suhde ihmiseen ovat kehittyneet, asettavat siis eläimen ruokakategoriaan, mutta ihmistä eivät. Kysymys siitä, minkä syöminen on oikein ja minkä väärin, onkin usein erilainen kulttuurista riippuen. Ihmissyöntiin liittyvä tabu voidaan kuitenkin nähdä lähes universaalina, sillä se häiritsee ihmisten käsitystä inhimillisestä ei-inhimillisen maailman yläpuolelle asettuvana (Fuchs & Phillips 2018, 2–3).

Nämä ihmisen ja eläimen syömistä koskevat kysymykset ovatkin tutkielmani keskiössä Hannibalissa ihmisen ja eläimen aseman tarkastelun tapahtuessa suurelta osin kannibalismien kautta. Kannibalismien myötä ihminen tulee lihaksi tuotantoeläimen tavoin ja siten poissaolevaksi. Tätä tulen tarkastelemaan syvällisemmin tutkielmani loppuvaiheilla. Seuraavassa luvussa tarkastelen *Hannibalin* ihmiskuvaa ja ei-inhimillisyyden esiintymistä ihmisessä.

3 INHIMILLINEN JA EI-INHIMILLINEN IHMINEN

Hannibalissa inhimillisyys ja eläimellisyys ovat kantavia teemoja, joihin toistuvasti palataan. Ihmisen ja eläimen välinen kahtiajako tulee yhä uudelleen kyseenalaistetuksi erilaisten kohti ja pois päin eläimestä pyrkivien hahmojen avulla ja rinnastuu samalla muihin rajankäynteihin, kuten hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän rajankäyntiin. *Hannibalissa* ihmisyyys hakeekin paikkaansa paitsi suhteessa eläimeen ja ei-inhimillisyteen, myös hyvään ja pahaan. Inhimillinen ja ei-inhimillinen sekä hyvä ja paha eivät rajoitu *Hannibalissa* vain ihmiseen tai eläimeen yhdistetyiksi ominaisuuksiksi, vaan esiintyvät piirteinä, joita on mahdollista löytää sekä eläimestä että ihmisestä. Parhaiten tämä tulee esiin sarjan murhaajahahmoissa ja etenkin Hannibal Lecterin hahmossa.

Ihmisyys ja siten inhimillisyys muodostavat *Hannibalissa* länsimaiselle kulttuurille ominaisesti normin, jota vasten eläin ja ei-inhimillisyys asettuvat toiseksi. Sarjassa kuvataan yläluokkaan sijoittuvia ihmisiä, joiden käytös on säännönmukaista ja kontrolloitua. *Hannibalissa* ihminen näyttäytyykin modernin ihannehimisen mukaisena: inhimillisenä ja rationaalisenä olentona, joka on tullut sisäisen eläimensä herraksi (Teittinen 2014, 160). Inhimillisyys ja ihmisyyys näyttäytyvät hierarkkisenä suhteessa eläimeen ja eläimellisyteen: sen lisäksi, että eläin on ihmiselle alisteinen olento, se on myös jotain, minkä ihminen on itsestään tukahduttanut. Tämä tulee erityisesti esiin hahmoissa, jotka eivät täysin täytä näitä inhimilliselle ihmiselle asetettuja normeja. Nämä hahmot rikkovat inhimillisyytensä päästämällä esiin sisäisen eläimensä ja käyttäytymällä tavalla, joka näyttäytyy kulttuurissamme eläimellisenä: väkivaltaisesti, kontrolloimattomasti ja viettiensä varaisesti (Tuomivaara 2015, 63). He lähestyvät käsityksiämme haitallisista eläimistä ja näyttäytyvätkin sarjassa usein pahoina sillä perusteella, että aiheuttavat harmia ihmiselle ja tämän ympäristölle (Ylimaunu 2002, 124–126). Monet *Hannibalin* murhaajista ovat tällaisia ei-inhimillisiä ihmisiä. Esimerkiksi Randall Tier tasapainoilee ihmisyytensä ja eläimyytensä välillä kokiessaan olevansa eläin ihmisen kehossa. Tullakseen lähemmäs eläintä hän rakentaa petopuvun ja antautuu halulleen tappaa (*Hannibal*, 2.10). Randall Tierin tapauksessa tasapainoilu inhimillisyyden ja ei-inhimillisyyden välillä tulee selkeästi näkyväksi, mutta esimerkiksi Hannibal Lecterin, kohdalla inhimillinen ja ei-inhimillinen eivät asetu vastakkain yhtä eksplisiittisesti.

Hannibal Lecterin hahmo on inhimillisen ja ei-inhimillisen rajakäynnin keskiössä ja helposti jaettavissa kahteen toisilleen vastakkaiseen puoleen, joista toinen edustaa hyvää inhimillistä ja toinen pahaa ei-inhimillistä. Hannibalin inhimillinen puoli suoriutuu liki täydellisesti toteuttaessaan ihmisyyttä. Se myös vastaa hyvin länsimaista ihmiskäsitystä, jossa ihminen määrittäytyy erona

luontoon ja eläimeen ja tulee inhimilliseksi muun muassa järjellisyytensä ansiosta (Teittinen 2016, 157). Ulospäin Hannibal näyttäytyy hienostuneena, hyvän maun omaavana henkilönä, jolla on laaja sivistys ja tietämys kulttuurista sekä hyvästä ruuasta. Nämä seikat asettavat Hannibalin sosiaalisesti korkeampaan asemaan ja saavat Hannibalin herättämään luottamusta ympäristössään, mikä taas mahdollistaa Hannibalin läsnäolon esimerkiksi rikostutkinnassa (Schwegler-Castañer 2018, 616–617). Se, miltä Hannibal näyttää, ei kuitenkaan ole koko totuus. Hannibalin terapeutti, Bedelia du Maurier, näkee tämän Hannibalin inhimillisen naamion ja kutsuu sitä oivaltavasti ihmispuvuksi:

BEDELIA: I have conversations with a version of you and hope the actual you gets what he needs.

HANNIBAL: A version of me?

BEDELIA: Naturally, I respect its meticulous construction, but you are wearing a very well tailored person suit. (*Hannibal*, 1.07)

Bedelia tiedostaa Hannibalin persoonan kaksinaisuuden ja näkee tämän ”ihmispuvun” läpi. Hän myös tiedostaa, että Hannibalin persoonan toinen puoli poikkeaa siitä hillitystä ja sivistyneestä kuvasta, jonka Hannibal itsestään antaa, ja on jopa vaarallinen: “I had to draw a conclusion from what I glimpse through the stitching of the person suit you wear. And the conclusion I've drawn is you are dangerous” (*Hannibal*, 2.02). Hannibalin inhimillisuus rakentaa siis eräänlaisen maskin, jonka taakse Hannibal pyrkii piilottamaan toisen versionsa: eläimellisen kannibalin, joka ei pysty hallitsemaan väkivaltaisia taipumuksiaan. Tämä puoli Hannibalista – joka tunnetaan myös nimellä Chesapeakein viiltäjä tai pelkästään viiltäjä – on sadistinen ja viettien varassa toimiva olento, joka eroaa selvästi siitä inhimillisestä maskista, jonka Hannibal on itselleen rakentanut.

Nämä Hannibalin puolet edustavat edellä erittelemiäni inhimilliseksi ja ei-inhimilliseksi ymmärrettyjä piirteitä toisen ollessa täydellinen kuva inhimillisestä, sivistyneestä ihmisestä ja toisen brutaalista, väkivaltaisesta eläimestä. Näin Hannibal hahmona rakentuu kaksinaiseksi ja hänessä ruumiillistuvat kaksi eri puolta, jotka ovat toisilleen vastakkaiset. Ei-inhimillisen ja eläimellisyyden toiseutettua asemaa tekee näkyväksi Hannibalin tarve tukahduttaa tai ainakin piilottaa tämä sisäinen eläimensä tullakseen sosiaalisesti hyväksytyksi. Se tuo hyvin esiin myös kulttuurillemme ominaisen tavan nähdä eläin jonakin sellaisena, mistä ihminen pyrkii pois päin ja jota ihmisyydessä pyritään tukahduttamaan (Teittinen 2016, 158–159). Hannibalin ei-inhimillistä puolta symboloikin sarjassa toistuvasti ilmestyvä wendigo-hahmo, algonkin-kansojen tarustojen myyttinen, ihmisiä syövä hirviöolento (Elliot 2018, 254).

Elliot näkee Willin hahmokehityksessä yhtäläisyyden ihmissusikertomuksissa tapahtuvien muodonmuutosten kanssa (Elliot 2018, 250). Tutustuttuaan Hannibaliin, Will alkaa käydä läpi

muodonmuutosta, jossa inhimillisen ja ei-inhimillisen sekä hyvän ja pahan välinen kuilu hänen maailmassaan kaventuu. Itse koen, että tämä inhimillisen ja ei-inhimillisen sekä hyvän ja pahan kamppailu ruumiillistuu myös Hannibalin hahmossa, jonka sisäinen ”paha” tulee ulos eläimellisenä ja tuhoisana. Tämä sisäinen eläin erottuu hahmojen inhimillisistä maskeista, mikä mielestäni havainnollistuu parhaiten Hannibalin ja tämän ”ihmispuvun” kautta. Maria Suutalan mukaan tällainen jaottelu ”hyvään” ihmiseen ja ihmisen sisäiseen ”pahaan” eläimeen on juurtunut länsimaiseen kulttuuriin, jossa ihmisen pahuus tyypillisesti siirretään tähän ”pahaan” eläimelliseen puoleen. (Suutala 1996, 62.) *Hannibalissa* kysymys pahasta ja eläimestä ihmisestä irrallisina asioina kyseenalaistuu toistuvasti. Esimerkiksi puhuessaan ihmisen väkivaltaisuudesta Hannibal kääntää keskustelun Jumalaan, jonka hän näkee yhtäläillä taipuvaisena väkivaltaiseen käytökseen: ”Killing must feel good to God, too. He does it all the time, and are we not created in His image?” (Hannibal, 1.02). Myöhemmin kyseenalaistus tulee esiin Willin tutkiessa eläimen hyökkäykseltä näyttävää murhaa. Hän keskustelee erään rikospaikkatutkijan kanssa, joka toteaa: ”Don't blame the animals. Man's the only creature that kills to kill” (Hannibal 2.09). Näissä tilanteissa käsitys hyvästä eläimestä ja pahasta ihmisestä ikään kuin kääntyy ylösalaisin ja pahat sekä väkivaltaiset eläimet väistyvät julman, vain tappamisen ilosta tappavan ihmisen tieltä.

Hannibalin ei-inhimillisiä piirteitä sisältävä ihminen rikkoo käsitystämme näistä piirteistä, kuten pahuudesta ja väkivaltaisuudesta, vain eläimiin yhdistyvänä. Hannibalin hahmossa ja sarjan ihmiskuvauksessa nämä perinteisesti toisistaan erotellut ja vastakkain asetetut hyvyys ja pahuus sekä eläimellisyys ja ihmisyyt tulevat kaikki näkyväksi yhdessä inhimillisessä yksilössä. Kuten Astrid Schwegler-Castañer toteaa artikkelissaan: “Hannibal embodies binaries and by uniting them, questions them” (Schwegler-Castañer 2018, 622). Näin *Hannibal* onnistuu samalla tekemään näkyväksi edellä mainitut kahtiajaot ja niiden hierarkkisesti järjestäytyneet suhteet sekä kyseenalaistamaan ne.

4 ELÄIN *HANNIBALISSA*

Hannibalissa esiintyvien eläinten variaatio on suuri. Sarjasta löytyy eläviä ja kuolleita ”oikeita” eläimiä sekä eläimiä, joiden merkitys on enemmänkin metaforinen. Suuri osa kuvatuista eläimistä ovat taustalla ikään kuin koristeina, jotka täydentävät *Hannibalin* esteettistä ulkoasua. Tällaisia eläimiä ovat esimerkiksi ihmisruumiita nokkivat korvit, mutta myös *Hannibalin* estetiikkaan olennaisesti kuuluvat kuolleet eläimet. Esimerkiksi peurat, peuran sarvet ja eläinten kallot ovat tärkeässä osassa *Hannibalin* kuvastoa. Suurin osa näistä sarjan ulkoasua värittävästä eläimistä tulee katsojan silmien eteen kuitenkin aterioina, jotka on kuvattu erittäin näyttävänä ja kauniina. Sarjassa kuvataan myös eläviä eläimiä. Nämä ovat kuvastossa kuitenkin huomattavasti pienemmässä roolissa kuin kuolleet, ravinnoksi päätyneet eläimet. Merkittävimpiä eläimiä sarjassa ovat peurat, siat ja koirat.

Tulen seuraavissa alaluvuissa keskittymään erityisesti siihen, minkälaisen roolin sika saa *Hannibalissa* ja kuinka sian representaatiot heijastavat (tuotanto)eläimen asemaa länsimaisissa kulttuureissa ja vertautuu ihmiseen niin eläimenä kuin metaforana. Rajaan tarkasteluni sikaan siitä syystä, että se antaa parhaat välineet sarjan sisältämän kannibalismin tarkasteluun sekä eläimen ja ihmisen asemien tarkasteluun länsimaisessa kulutuskeskeisessä kulttuurissa. Sika on perusteltu rajaus myös siitä syystä, että *Hannibalin* uhreja toistuvasti verrataan sikoihin hahmojen puheessa.

4.1 SIKA ELÄIMENÄ

Sika on eläin, joka on läsnä koko *Hannibal*-televisiosarjan ajan, mutta tulee kuvallisesti esiin vasta Mason Vergerin astuessa kertomukseen toisen kauden loppupuoliskolla. Siihen asti sika esiintyy lähinnä metaforana tai aterian muodossa. Mason Verger kasvattaa sikoja syötäväksi jo toisessa sukupolvessa. Hänen sioissaan näkyy ihmisen kädenjälki: ne ovat paitsi jalostettuja, myös koulutettuja käyttäytymään lajillensa epätyypillisesti eli tässä tapauksessa syömään eläviä ihmisiä. ”Taken awhile to find the perfect mix. Any pig will eat a dead man, but to get him to eat a live one, some education is required” (*Hannibal* 2.10). Sika, jota sarjassa kuvataan, on siis ihmisen pitkällisen jalostuksen ja koulutuksen tuote, sellainen, jonka evoluutioon ihminen on puuttunut.

Sian kuvaus sarjassa on hyvin ihmislähtöistä. Eläinrepresentaatioille tyypillisesti sika eläimenä tulee esiin lähinnä visuaalisena kuvana (Gustaffson & Haapoja 2015, 116). Sika ei siis eläimenä itsenään ole merkityksellinen osa tarinankerrontaa. Sialle ei ole annettu omaa ääntä sen käyttäytymisen eikä

se myöskään saa sellaista roolia, jossa se voitaisiin ymmärtää itsenäisenä toimijana. Tämä koskee paitsi sikaa, myös sarjan muita eläimiä. Sika kuitenkin näkyy kuvassa ja tulee siten visuaalisesti näkyväksi Mason Vergeriä käsittelevässä juonikuviossa. *Hannibalin* siat eivät ole lainkaan antropomorfisoituja eli niitä ei ole esitetty inhimillisiä piirteitä omaavina olentoina. Täten ne eivät törmää eläinkuvauksen toiseen yleiseen ongelmaan, jossa eläimet esitetään ihmismäisen inhimillisenä, minkä seurauksena eläimen oma olemus ja ääni peittyvät ja eläin heijastaa lähinnä ihmistä itseään (Rojola 2014, 146). Siat *Hannibalissa* esiintyvät siis sikoina – siten miten me ihmiset sian näemme. Näin eläinten representaatioita koskeva ihmislähtöisyyden ongelma koskee myös *Hannibalin* eläinrepresentaatioita.

Sian rooli *Hannibalissa* tuokin esiin, jopa hieman provosoiden, sian roolin kulttuurissamme tuotantoeläimenä. Sika ei esiinny sarjassa yksilönä, vaan se nähdään osana laumaa, kulkemassa pitkin lattiaa lajikumppaneidensa kanssa toisinaan vingahtaen. Sioilla ei näytä olevan paljoakaan tilaa ja niiden ainoa selkeä rooli on syödä ja tulla syödyksi. Sarjassa viitataan myös näyttelysikoihin, mutta kuvassa niitä ei nähdä. Vergerin siat ovat jalostettuja sellaisella tasolla, joka voidaan ymmärtää jopa mielivaltaiseksi. Eläimen lajityypilliset ominaisuudet ja tapa toimia saavat siis väistyä sarjan ihmishahmojen toivomien ominaisuuksien ja tapojen tieltä, mikä taas kertoo ihmisen vallasta suhteessa eläimeen: sika on alistettu ihmiselle asettamalla se jalostuksen ja tilallisten rajoituksen avulla ihmisen haluamaan olomuotoon. Sika ja sen kuvaus *Hannibalissa* tekevätkin näkyväksi ihmisen ja eläimen välisen hierarkkisesti järjestäytyneen suhteen länsimaisessa kulttuurissa sekä ihmisen eläimeen kohdistuvan vallan ja vallankäytön sen fyysisen pakottamisen ja alistamisen muodossa. (ks. Aaltola 2015, 11.)

Kun *Hannibalin* sian kuvausta vertaa sarjassa tapahtuvaan koiran kuvaukseen, tulee myös lajistinen tapamme suhtautua eläimiin eri tavalla riippuen niiden lajista näkyväksi. Siinä missä siat elävät ahtaissa oloissa tuotantohallissa, jossa ne myös teurastetaan, elävät koirat ihmisten kodeissa ja saavat osakseen rakkautta ja toveruutta. Esimerkiksi Will Graham pitää kotonaan useita löytökoiria, joihin kohdistuvaa suhdetta on kuvattu läheisenä ja lämpimänä: Will pitää koiristaan huolta ja huolehtii niistä pesten, rapsuttaen ja ruokkien. Koirilla, toisin kuin sarjan sioilla, on myös nimet. Kun sian kohtelua vertaa koiran kohteluun, tulee sian jopa esineenkaltainen asema näkyväksi: sikaa ei tunnusteta elävänä ja tuntevana olentona samalla tavalla kuin koira tunnustetaan. Sika määrittyy olennoksi, jonka kohdalla on mahdollista kyseenalaistaa sen oikeus onnellisuuteen ja meidän velvollisuutemme kohdalla sitä mahdollisimman hyvin. Tämä ajatus yhdistyy sarjassa ajatukseen siasta ravintona. Mason Verger toteaaakin: “if we were truly considerate of the pigs happiness we wouldn’t eat them” (Hannibal 2.11).

Hannibalista on löydettävissä myös lihantuotantoa ja eläinten syömistä vastustava, tai ainakin sen kyseenalaistava ääni. Sarjassa esiintyy useita kasvissyöjiä, jotka esittävät näkemyksiään lihantuotannosta. Kasvissyöjien puheiden lisäksi myös Will vastaa Hannibalille tämän tuodessa Masonin kasvattaman sian ruokapöytään kutsuen sitä lahjaksi ystävältä: ”Your friend, not the pigs friend” (*Hannibal* 2.10). Myös *Hannibalin* sisältämää kannibalismia voidaan tulkita lihantuotantoa vastustavasta näkökulmasta: lihaa ja lihansyöntiä juhlistavissa ruokailutilanteissa ruokailijat nauttivat täysin tietämättään eläimen lihan sijasta ihmislihaa, osallistuen siten, vaikkakin tahattomasti, *Hannibalin* kannibalistiseen elämäntapaan ja tullen siten itsekin kannibaaleiksi.

4.2 SIKA POISSAOLEVANA VIITTAUSKOHTENA

Vaikka sika tulee elävänä kuvaan vasta toisen kauden loppupuolella, on sika kuitenkin esiintynyt *Hannibalissa* jo ensimmäiseltä kaudelta lähtien. Tämä on tapahtunut lähinnä ruoan ja puheen kautta: sika on tullut esiin paitsi ruokailutilanteessa lihana, myös metaforana, jolloin sialla on yleensä viitattu ihmiseen. Sika tulee esille suureksi osaksi poissaolonsa kautta ja saa merkityksensä poissaolevana viittauskohteena. Kuten sian kuvallinen esittäminen, myös sika-sanana käyttö tuo *Hannibalissa* esiin kulttuurisia käsityksiämme siasta. Tässä alaluvussa aion tarkkailla sitä, kuinka sika tulee poissaolevaksi viittauskohteeksi *Hannibalissa* etenkin hahmojen välisissä keskusteluissa. Pohjaan pohdintani jo teorialuvuissani esittelemiini Carol Adamsin eläimen poissaolevaksi tekemisen tapoihin: eläimen käyttämiseen metaforana, sekä eläimen määrällisesti poissaolevaksi tekemiseen (Adams 1991, 42).

Hannibalissa eläimet tulevat katsojan silmien eteen pääasiassa kuolleina. Tämä vastaa sitä, kuinka esimerkiksi länsimaisessa kulttuurissa suuri osa kuluttajista kohtaa eläimen lähinnä kuvien ja ruoan välityksellä (Aaltola 2015, 8–9). Näissä yhteyksissä eläimelle on syntynyt monia eri lempinimiä: saatamme kutsua kuollutta eläintä lihaksi, kyljykseksi, naudaksi ja moneksi muuksi, mikä viittaa hiukan kaiken takana olevan eläimen ja tämän kuoleman ohi (Adams 1991, 42). Eläin ja sen kuolema jää siis näkymättömäksi tilanteessa, jossa eläintä nautitaan ruoan muodossa ”lihana”. Tällainen eläimen poissaolevaksi tekemisen tapa on läsnä myös *Hannibalissa*.

HANNIBAL: What's the meat?

WILL GRAHAM: What do you think?

HANNIBAL: Red meat, but only just. Veal? Pork, perhaps? (*Hannibal*, 2.10.)

Paitsi koristeellisissa ruokakattauksissa, myös puheessa syötävästä eläimestä puhutaan hiukan sen ohi käyttäen esimerkiksi sanoja ”meat” ja ”pork”. Näin itse syötävä eläin ja sen kuolema sivuutetaan

ja ne jäävät näkymättömäksi eläimen tullessa ”lihaksi” ja siten joksikin muuksi kuin mitä se eläessään oli.

Toinen eläimen poissaolevaksi viittaustaiteeksi tekevä tapa, joka on *Hannibalin* sian esittämistä tarkasteltaessa olennainen, on käyttää eläintä metaforan tavoin viittaamaan johonkin muuhun kuin eläimeen itseensä. Ensimmäisillä kausilla sika-sanalla pääasiassa viitataan johonkin muuhun kuin eläimeen itseensä. Kun sikaa käytetään tässä mielessä kuvallisesti, siihen yhdistetyt merkitykset tulevat näkyväksi myös niissä kohteissa, joihin sika-sana kohdistuu. *Hannibalissa* sana ”sika” tulee esiin usein puhuttaessa Hannibalin Chesapeakin viiltäjänä murhaamista ihmisistä. ”I use the term Sounders because it refers to a small group of pigs. That’s how he sees his victims. Not as people, not as prey. Pigs.” (*Hannibal*, 1.07.) Verratessaan Chesapeakin viiltäjän uhreja sikoihin, Will tekee eron sian ja ihmisen kuin myös sian ja saaliseläimen välille. Sika määrittyy siis sellaiseksi, mitä ihminen ei ole ja mitä saaliseläin ei ole. Samalla ihminen määrittyy joksikin sellaiseksi mitä sika ei ole, vaikka Chesapeakin viiltäjän uhrin kuitenkin tulee nähdä metaforisessa mielessä sikoina.

Rinnastettaessa kulttuurillemme ominaisia käsityksiä sioista Hannibalin uhreihin, löytyy monia yhtäläisyyksiä, joiden avulla voi maalata kuvan siitä, mihin metafora ”sika” *Hannibalissa* lopulta viittaa. Voimme käyttää sanaa ”sika” ja ”sikamaisuus” esimerkiksi puhuessamme ihmisistä, jolloin sana saa erilaisia konnotaatioita kuin tilanteissa, joissa viittaamme sanalla sikaeläimeen. Sanalla ”sika” on kielessämme vahvasti negatiivinen kaiku. Arkikielessä sika ja sen synonyymit viittaavat usein jollain tapaa ihmisen likaisuuteen tai jonkinlaiseen alennustilaan. (Suutala 2009, 99). Sikamaisuudella ja sikamaisella käytöksellä voidaan viitata esimerkiksi epäkohteliaaseen ja töykeään käytökseen. Mielleyhtymämme siasta ovat siis usein negatiivisia. Tätä käsitystä tukee se, kuinka Will käyttää sanaa puhuessaan Chesapeakin viiltäjän uhreista.

Our cannibal [Hobbs] loves women. He doesn’t want to destroy them. He wants to consume them. Keep some part of them inside. This girl’s killer [Chesapeakin viiltäjä] thought she was a pig. (*Hannibal*, 1.01.)

Not like Garret Jacob Hobbs. Hobbs ate his victims to honor them. The Ripper eats his victims because they’re no better to him than pigs. (*Hannibal*, 2.06.)

Se, että Hannibal ei näe uhrejaan sikoja parempana, antaa ymmärtää, että sika on Hannibalin silmissä arvoltaan alhainen. Willin verratessa uhreja sikoihin, heidänkin arvonsa määrittyy sen mukaiseksi. Hannibal pyrkii myös valitsemaan uhrikseen ihmisiä, joita hän pitää töykeinä, mikä sekään vastaa kulttuurista ymmärrystämme käytöksestä, jota voi pitää sikamaisena.

HANNIBAL: Mason is discourteous. Discourtesy is unspeakably ugly to me.

WILL GRAHAM: Are you thinking about eating him?

HANNIBAL Whenever feasible, one should always try to eat the rude. (*Hannibal*, 2.12.)

Hannibalissa sika viittaa ihmisiin, jotka Hannibal näkee itseään alempiarvoisina ja epäkohteliaina. Hannibalin uhrin ja kulttuurissamme tuotantoeläimenä esiintyvä sika voidaan rinnastaa toisiinsa myös suuremmin kuin likaisuuteen tai huonoon käytökseen viittaavan metaforan kautta. Sekä sika että Hannibalin uhrin tulevat katsojan eteen kuolleina ja kuolemansa kautta poissaolevina. Molempien roolina on myös tulla syödyksi. Hannibalin uhrin siis ikään kuin tulevat sioiksi: teurastettaviksi ruoaksi muunnettavaksi eläimiksi ja ”lihana” poissaoleviksi viittauskohteiksi. Tätä tarkastelen kuitenkin tarkemmin myöhemmin puhuessani tarkemmin kannibalismista ja sen esiintymisestä *Hannibalissa*.

Sika *Hannibalissa* tulee esiin siis poissaolonsa sekä ihmislähtöisen representaation kautta. Kuva siasta rakentuu fiktiivisenä eläimenä, joka näytetään sellaisena kuin se kulttuurissamme esiintyy ihmisen näkökulmasta käsin. Sian rooli sarjassa on myös vahvasti metaforallinen, jolloin se viittaa johonkin itsensä ulkopuoliseen, yleensä väkivaltaisen kuoleman kokemukseen ihmiseen. Myös kiertoilmaukset ja pääasiassa kuolleiden sikojen esittäminen edistävät sian poissaolevaksi viittauskohteeksi tuleamista sarjassa.

5 RAJOJA RIKKOVA KANNIBALISMI

Edellisissä luvuissa olen tutkinut *Hannibalin* ihmis- ja eläinkuvia. Olen käynyt läpi kuinka ihminen rakentuu *Hannibalissa* sekä inhimillisiä että ei-inhimillisiä piirteitä omaavaksi olenoksi ja kuinka eläin tulee esille lähinnä poissaolevana viittauskohteena. Olen siis määritellyt *Hannibalin* eläimen sekä ihmisen. Tähän mennessä olen todennut, että sekä länsimaisessa kulttuurissa että *Hannibalissa* ihmisen ja eläimen suhde on hierarkkisesti järjestäytynyt: ihminen asettuu tässä järjestyksessä eläimen yläpuolelle, jolloin ihminen on valta-asemassa suhteessa eläimeen ja eläimen asema määrittyy tämän toiseuden mukaisesti. Seuraavaksi tarkoitukseni on tarkastella sitä, miten *Hannibalin* ruokakulttuurin kuvaus ja ruokaan liittyvän turvallisuuden rikkominen tuo ihmistä lähemmäs eläintä. Tarkoitukseni on siis tarkastella sarjassa ilmenevää kannibalismia sekä sitä, kuinka ihmisen ”lihaksi” tekeminen tekee näkyväksi ja toisaalta rikkoo eläimen ja ihmisen välistä rajaa.

Kannibalismi on lähes universaali tabu (Fuchs & Phillips 2018, 2). Sitä esiintyy monilla tuntemillamme eläinlajeilla ja se on olennainen osa myös ihmislajin historiassa. Viime vuosisatoina suuri osa dokumentoidusta kannibalismista on ollut rituaalista kannibalismia, jolle ominaista on vihollisen syöminen tämän voiman ja ominaisuuksien saamiseksi. (Kamppinen 2002, 28.) Nykyisin ihmissyöntiä esiintyy lähinnä tilanteen tuoman pakon edessä (mts. 29). Kulttuurissamme ihmisiä ei siis syödä, eikä ihmissyöntiä nähdä hyväksyttävänä. Sosiaalisesti hyväksyttävää kannibalismia esittäminen on lähinnä tietyissä yhteyksissä, kuten esimerkiksi kannibalismia käsittelevissä kauhuelokuvissa tai muissa kulttuurisissa esityksissä (Alice Giannitrapani 2018, 552–553).

5.1 LIHA JA KANNIBALISMI *HANNIBALISSA*

Kulttuurituotteissa ilmenevä kannibalismi tulkitaan usein kriittisenä metaforana (Schwegler-Castañer 2018, 614). Esimerkiksi Astrid Schwegler-Castañer on pohtinut *Hannibalin* kannibalismia kulutuskulttuurin näkökulmasta: hän näkee kannibalismia Maggie Kilgourin (1998) mukaisesti metaforana kulutusyhteiskunnan oireilusta. Schwegler-Castañerin mukaan asettamalla ihmisen ruokakategoriaan, kannibalismi koettelee kulttuurisia käsityksiämme siitä, mitä pidetään moraalissa mielessä syötävänä ja mitä ei, ja siten kiinnittää huomionamme esimerkiksi lihantuotannossa esiintyvään eläinten massatuotantoon sekä teurastamiseen. (Schwegler-Castañer 2018, 614.) Jennifer Brown (2013) kuvailee hänkin kannibaalia ”mässäilevänä, liikaa kuluttavana ja resursseja hyväksikäyttävänä” (Fuchs & Phillips 2017, 210) ja siten tekee helpoksi

kannibaalihahmon yhdistämisen kulutuskulttuurin kritiikkiin. Myös Michael Fuchs ja Michael Phillips yhdistävät *Hannibalin* ruokakulttuurin kulutuksen kritiikkiin, mutta he eivät vedä rajaa kannibalismiin vaan näkevät Jennifer Brownin maalaaman kuvan kannibaalista yhdistyneenä myös sarjassa esiintyviin ei-kannibaaleihin (mp.).

Hannibalissa ruoka ja ruokakulttuuri ovat merkittävässä roolissa. Se esitetään usein pitkällisesti ruoan valmistamisesta kattausten asetteluun ja lopulta syömiseen. Näissä kohtauksissa ruokaa ja sen ympärille rakentuvia rituaaleja esitetään vangitsevasti. Esimerkiksi Michael Fuchs ja Michael Phillips kuvailevat tätä ruoan esittämisen tapaa jopa pornografiseksi – ruokapornoksi (Fuchs & Phillips 2018, 5-6). Näissä kohtauksissa tulee hyvin esiin ruoan laatu, joka kytkee sen ja siten myös Hannibalin hahmona korkeaan luokkastatukseen: Hannibal – osittain näennäisesti – suosii eettisesti tuotettua lihaa ja harvinaisia lihalaatuja sekä ruokalajeja, jotka viittaavat hänen korkeampaan luokkastatukseensa (Schwegler-Castañer 2018, 618). Tämä saa Hannibalin sekä tämän ruoat näyttämään ympäristölleen luotettavilta (mts. 7). Kun Will siis syyttää Hannibalia lukuisista murhista ja kannibalismista, ei tämä vaikuta Hannibalin lähipiirille uskottavalta ja Hannibal voi jatkaa kannibaalina Willin ja muutaman muun epäilyisä huolimatta.

Ruoan nautinnollisena ja kauniina esittäminen tekee sen kytkemisen myös kulutuskulttuuriin helpoksi. *Hannibalissa* lihaa – sekä eläimen että ihmisen – juhliitaan. Sitä syödään paljon ja iloiten, huolettomina esimerkiksi lihansyönnin eettisistä puolista. Tämä iloitseva suhtautuminen lihaan näkyy esimerkiksi Hannibalin järjestämässä illallisjuhlassa, jossa täynnä ihmisiä oleva huone täyttyy aplodeista Hannibalin nostaessa lasin illan alkamisen merkiksi. Aplodien päätyttyä Hannibal aloittaa juhlan sanoilla: “Before we begin, you must all be warned: Nothing here is vegetarian” (*Hannibal*, 1.07) Tässäkin kohtauksessa katsojan on helppo olettaa tarjoiltavan lihan olevan ihmistä, vaikka juhlijat eivät sitä tiedä. Ei-kannibaalit juhlijatkin siis tulevat osaksi Hannibalin kannibalismia nauttiessaan lihaa. Tämän seurauksena Michael Fuchs ja Michael Phillips näkevätkin ei-kannibaalien lihansyönnin osana *Hannibalin* sisältämää kulutuskritiikkiä sekä kulutuksen ongelmaa. Heidän mukaansa sarjan ei-kannibaalit heijastavat kulttuurista asemaansa, joka sallii heidän olla erillään lihan eettisistä kysymyksistä. Fuchs ja Phillips näkevätkin sarjan ei-kannibalin lihansyöjän vastaavan aiemmin määrittelemääni Jennifer Brownin näkemystä kannibaalista mässäilevänä, kuluttavana ja resursseja hyväksikäyttävänä. (Fuchs & Phillips 2017, 210.) Sarjan kannibalismia on siis helppo tulkita kulutuskulttuurin ja siihen liittyvän lihatalouden kritiikkinä: lihaa syövät henkilöahmot tulevat osaksi tabua toteuttaessaan elämätapaansa toisin kuin monet sarjan sisältämistä kasvissyöjistä, jotka eivät tule elämänvalintojensa myötä nauttineeksi Hannibalin valmistamaa ihmislihaa.

Aiempi pohdintani koskee lähinnä Hannibalia ylemmän luokan edustajana. Sarjasta löytyy myös erilaista suhtautumista lihaan edustava kannibaali. Garret Jacob Hobbs on metsästäjä, joka saalistaa lihansa ja sen jälkeen pyrkii kunnioittamaan saaliinsa ruumista hyödyntämällä siitä kaiken. ”They are a lot like us and we will honor every part of her. Her hide is going to be a beautiful rug, her leg bones we can carve into knives. None of her will go to waste” (*Hannibal*, 1.3). Tämä luo kontrastin sarjan muuten huolettomalle ja kulutusmyönteiselle ilmapiirille. Hobbs ei kuitenkaan vapaudu konsumerismiin ja lihaan liittyvistä eettisistä kysymyksistä, kuten Schwegler-Castañer huomauttaa artikkelissaan: “After all, the fact that he hunts at all, an activity in the context of the series more associated with leisure than survival, and that his preys are still human beings, point at the negative sides of ethical consumerism” (Schwegler-Castañer 2018, 616).

Hannibalissa kannibalismi tekee näkyväksi kulutusmyönteisen kulttuurimme suhtautumisen lihaan ja siten myös ihmisen eläimiin kohdistuvan vallan näyttämällä ihmisruumiit eläinruumiiden kaltaisina. Kannibalismi kuitenkin kyseenalaistaa asetelman esiintyessään norminvastaisena ja turvallisuutta rikkovana. Se rikkoo turvallisuutta paitsi hengen säilyttämisen kannalta, myös ruoan puhtauteen liittyen. Esimerkiksi Tohtori Chilton toteaa eräissä Hannibalin järjestämissä illallisjuhlissa oletettavasti ihmislihaa sisältävään ruokaan liittyen: ”Prosciutto roses. Heart tartare. Beef roulade. Needless to say, I won't be eating the food” (*Hannibal*, 2.06). Chilton kokee siis ruoan epäpuhtaana, mistä seuraa se, ettei hän kykene nauttimaan sitä. Paitsi kannibalismi, myös Hannibal itse tekee näkyväksi ja samalla kyseenalaistaa ihmisten ja eläinten välisen kahtiajaon esimerkiksi puheessaan ”Animals are far more like humans than we ever realized. And humans are far more like animals. One thin barrier between us” (*Hannibal*, 2.09). Samalla Hannibal asettuu itse tämän kaiken yläpuolelle asettaen ihmishirnsä eläimen asemaan. ”It's only cannibalism if we're equals” (*Hannibal*, 3.01). Hannibal ei siis koe olevansa tasa-arvoinen uhriensa kanssa, vaan asettuu näiden yläpuolelle.

Hannibalin asettuminen suhteessa uhreihinsa on verrannollinen siihen, kuinka länsimaisessa kulttuurissa ihminen asettuu eläimen yläpuolelle. Hannibal valitsee uhrinsa, teurastaa heidät ja nauttii heidät ateriana. Kuten Leena Vilkkä (2009) toteaa lihan syömisestä: ”Suurinta valtaa on tappaa toinen” (Vilkkä 2009, 35). *Hannibalissa* kannibalismi vallantekona tulee esiin tohtori myös Chiltonin määriteltessä kannibalismin olevan ”an act of dominance” (*Hannibal*, 2,06). Hannibalin ja tämän uhrien suhteen voidaan katsoa siis olevan ihmisen ja eläimen suhteen tavoin valtasuhde. Suuntautuessaan ihmisiin tämä tekee sarjassa näkyväksi myös länsimaisessa kulttuurissamme eläimiin kohdistuvan vallankäytön.

5.2 IHMINEN ”LIHANA”

Hannibalissa ihmisen liha rinnastuu vahvasti eläimen lihaan sekä siinä, miten kannibaalit lihaan suhtautuvat sekä siinä kuinka liha sarjassa esitetään. Hannibalin ja Hobbsin hahmoissa käy ilmi, että heidän suhtautumisensa lihaan on aina samanlainen riippumatta siitä onko lautasella ihmisen vai eläimen lihaa. Hannibal näkee ihmisen ”sikana”. Ihminen onkin hänelle ”teuras”, jonka hän tappaa tarvittaessa. Hannibal saattaa myös valita uhristaan vain yhden hyödynnettävän osan, vaikkapa jalan tai maksan, ja loput hän hävittää tavalla tai toisella. Hannibalin kannibalismi muistuttaakin länsimaiselle kulttuurille ominaista lihankulutusta. Hannibal kuitenkin ainakin ulkoisesti pyrkii valitsemaan eettistä, laadukkaampaa lihaa. Kuten tappamansa ihmiset, hän valitsee myös teurastettavat siat itse.

MASON VERGER: Can I have Carlo slaughter you a hog? A token of my appreciation for all that you do for Margot.

HANNIBAL: Please, but I must insist on selecting my own pig. Always do. (Hannibal 2.10)

Hobbs suhtautuu saalistamaansa lihaan päinvastaisella tavalla: hän pyrkii hyödyntämään saaliistaan jokaisen osan ja siten ”kunnioittamaan” saalistaan. Saaliit hän hankkii metsästämyllä

Hannibal ei tee suurta eroa ihmisen ja eläimen välille. Sama huomio tulee esiin myös *Hannibalista* ja sen visuaalisesta ilmeestä. Seurauksena siitä, että Hannibal ei koe ihmissyöntiään kannibalismiksi, ihmislihan ja eläimen lihan välille ei juuri synny eroa. Lihat myös esitetään jaksossa samankaltaisina, eikä kohtausten ruoista aina tiedä, mikä on lihan todellinen alkuperä joitain poikkeuksia lukuun ottamatta. *Hannibalin* ruokaan liittyykin vahva epä tietoisuudesta juontuva jännite, joka on suuri osa katsojan kauhunkokemusta. Ihmisen ja eläimen lihan välinen ero nouseekin esiin parhaiten katsojan kokemuksessa: affektiivinen reaktio *Hannibalin* ruokakohtauksista muuttuu ihailevasta ja nautinnollisesta inhoksi kun selviää, että ruoan liha onkin ihmistä.

Ihmisen lihan esittäminen sarjassa seuraa muutenkin eläimen lihan esittämisen konventioita. Ihminen tulee ”lihaksi” samalla tavalla kuin eläin. Hannibalille ihmisen liha ei riko kulttuurisia kahtiajakoja samalla tavalla kuin katsojalle, sillä hän ei usko näiden kahtiajakojen olemassaoloon. Se muodostuukin hänelle samalla tavalla arkiseksi kuin eläimen liha on länsimaiselle kulttuurille, jossa eläimien massatuotanto on arkipäivää. Ihminen rinnastuu sarjassa esimerkiksi sikaan ja peuraan. Tämän rinnastuksen myötä ihminen tulee ”teuraaksi” ja ”saaliiksi” ja siten myös poissaolevaksi viittauskohteeksi (ks. Adams 1992, 42). Sarjassa nähdään myös ihmiseen lihana

liitettyinä samankaltaisia kiertoilmauksia kuin eläimeen lihana. Ihmiseen lihana viitataan esimerkiksi sanoilla ”meat” ja ”long pig”⁴.

HANNIBAL This meat isn't pork.

WILL GRAHAM It's long pig. (*Hannibal*, 2.10)

Kielessä eläimen tavoin, myös ihminen tulee poissaolevaksi kielellisten kiertoilmausten kautta. Niinpä ihmisen, samoin kun eläimen kuolema katoaa syömistilanteesta. Ihminen tulee ”lihaksi”, ja siten lihankulutuksen ja ruokakulttuurin osaksi tavalla, joka rikkoo totunnaista käsitystämme ihmisestä osana ruokakulttuuria.

Sarjassa ihmisen kohdalla tulee näkyväksi prosessi, jossa lihaksi tullakseen eläimen on kuoltava. Ihmisen tuleminen tämän prosessin osaksi nostaa esiin myös sen, että tapetuksi tuleva olento on yksilö. *Hannibalissa* tämän tilanteen affektiivisuutta lisää myös se, että tapettavat ja ruoaksi tulevat ihmiset ovat toisinaan myös sarjassa esiintyviä tärkeitä henkilöitä, jotka ovat tulleet katsojalle tutuksi. Tässä mielessä kannibalismi häiritsee käsityksiämme eläimistä sekä kulttuurisia käsityksiämme eläinten syömisen moraalista. Schwegler-Castañer esittää artikkelissaan ajatuksen siitä, että kannibalismi tekee vaikeammaksi ruoasta etäännyttämisen (2018, 614). Ihmislihan esittäminen eläimen lihan kaltaisena ja osana ruokakategoriaa nostaakin esiin kysymyksen siitä, kenen syöminen on kulttuurissamme hyväksyttävää ja kenen ei.

Hannibal-televisiosarjassa kannibalismi kietoutuukin eettisen syömisen ja lihatuotannon sekä kulutuskulttuurin ongelmiin ja tekee niitä näkyviksi samalla kyseenalaistaen niitä. Tämän kaltainen kriittisyys onkin tyypillistä kulttuurisille kannibalismien esityksille (Schwegler-Castañer 2018, 614).

---

⁴ Englannin kielinen kiertoilmaus ihmisen lihalle.

6 PÄÄTÄNTÄ

Tutkielmassani pyrin vastaamaan kysymyksiin: 1) millaisiksi *Hannibalin* sisältämät ihmis- ja eläinkuvat rakentuvat sarjassa sekä millä keinoilla ihmisen ja (tuotanto)eläimen välistä rajanvetoa *Hannibalissa* toisaalta tehdään näkyväksi ja toisaalta rikotaan? 2) Kuinka kannibalismi tekee näkyväksi eläimen aseman kulttuurissamme ja problematisoi eläimen lihan käyttämistä ravintona? Olen luonut kuvan sarjan ihmisyyksistä ja eläimyyksistä sekä näiden välisestä kahtiajaosta. Alussa erittelin ei-inhimillisen ja inhimillisen ilmentymiä *Hannibalin* ihmiskuvassa sekä tapoja kuvata eläintä niin kuvallisena representaationa kuin kielen tasolla, jossa eläin tulee esiin lähinnä poissaolevana viittauskohteena. Lopuksi tarkastelin sarjassa tapahtuvaa kannibalismia sekä sitä, kuinka ihminen asettuu eläimen rinnalle tullessaan osaksi ruokakategoriaa, minkä myötä ihmisen eläimeen kohdistuva vallankäyttö sekä lihan syöminen tulevat näkyviksi ja kyseenalaistetuksi monella tavalla.

Tutkielmastani käy ilmi, kuinka *Hannibalin* ihminen ei rakennu pelkästään inhimillisyytensä varaan vaan sisältää myös eläimellisen puolen, joka näyttäytyy sarjassa tukahdutettavana pahana. Pahuuden ja ala-arvoisuuden teemat toistuivat tutkiessani sian esiintuloa: viitatessaan ihmiseen sika-sanaan yhdistyi monia yleisesti negatiivisina miellettyjä ominaisuuksia kuten töykeys. Toisaalta sika näyttäytyi ihmisen vallanalaisena esimerkiksi jalostuksen ja Masonin tuotantosikojen kautta. Ihmisen ja eläimen suhde rakentuikin siis valtasuhteeksi, jossa eläimyyttä edustaa toiseutta suhteessa ihmiseen. Ihmisen ja eläimen kahtiajakoa kuitenkin rikkoo sarjan sisältämä kannibalismi, jossa ihminen tulee lihaksi ja ruoaksi ja asettuu siten eläimen rinnalle.

Aineistoni keskittyi sarjan kahteen ensimmäiseen kauteen ja lähimmin tarkastelin toisen kauden viimeisiä jaksoja. Aineistoa ja käsittelyn näkökulmaa olisi voinut edelleen rajata, mutta koin tarkoitukselleni sopivaksi käsitellä aihetta tällä laajuudella. Rajasin tutkielmani koskemaan pelkästään sikoja, vaikka *Hannibalissa* esiintyy paljon myös muita eläimiä. Tämä siksi, että tutkielman pituus oli rajallinen. Tutkimusta tästä aiheesta voisi jatkaa syventäen mitä tahansa käsittelemääni näkökulmaa, joista kustakin riittäisi varmasti aineksia omaan tutkielmaansa. Kiinnostavia muita näkökulmia aiheeseeni toisivat myös muihin eläimiin kuin sikaan perehtyminen. Luulenkin, että tutkimus, joka kohdistuisi eri eläimeen, toisi erilaisia tutkimustuloksia ja siten avartaisi käsitystämme ihmisen ja eläimen suhteesta edelleen.

LÄHTEET

TUTKIMUSAINEISTO

Hannibal (2013–2015). Yhdysvallat: NBC.

Hannibal: jakso 1.01. Apertif (2013).

Hannibal: jakso 1.02. Amuse-Bouche (2013).

Hannibal: jakso 1.03. Potage (2013).

Hannibal: jakso 1.07. Sorbet (2013).

Hannibal: jakso 2.02. Sakizuke (2014).

Hannibal: jakso 2.06. Futamono (2014).

Hannibal: jakso 2.09. Shiizakana (2014).

Hannibal: jakso 2.10. Naka-choko (2014).

Hannibal: jakso 2.11. Ko no mono (2014).

Hannibal: jakso 2.12. Tome-wan (2014).

Hannibal: jakso 3.01. Antipasto (2015).

PAINETUT LÄHTEET

Aaltola, E. (2013). Johdanto: Ihminen, eläin vai molemmat? Teoksessa E. Aaltola & J. Koskinen (toim.), *Johdatus eläinfilosofiaan*. (s. 9–28). Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Aaltola, E. & Keto, S. (2015). Johdanto: Toislaisena ihmisen maailmassa. Teoksessa E. Aaltola & S. Keto (toim.), *Eläimet yhteiskunnassa*. (s. 7–14). Helsinki: Into.

Adams, C. (1991). *The sexual politics of meat: A feminist-vegetarian critical theory*. New York: Continuum.

Diamond, C. (2013). Lihan ja ihmisen syömisestä. Teoksessa E. Aaltola & J. Koskinen (toim.), *Johdatus eläinfilosofiaan*. (s. 132–151). Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Fuchs, M. & Phillips, M. (2017). Eat, Kill, ... Love? Courtship, Cannibalism, and Consumption in *Hannibal*. Teoksessa C. J. Miller & A. B. Van Riper (toim.), *What's eating you?: Food and horror*

on screen. (s. 205–220). New York, NY: Bloomsbury Academic, an imprint of Bloomsbury Publishing Inc

Gustaffson, L. & Haapoja, T. (2015). Mistä ei voi puhua – taide, eläin ja kielen ulkopuolinen. Teoksessa E. Aaltola & S. Keto (toim.), *Eläimet yhteiskunnassa.* (s. 115–132). Helsinki: Into.

Kainulainen, P. (2009). Eläin Jumalan kuvana? Filosofisten ja teologisten mallien vaikutus asenteisiin. Teoksessa P. Kainulainen & Y. Sepänmaa (toim.), *Ihmisten eläinkirja: Muuttuva eläinkulttuuri.* (s. 73–88). Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.

Kokkonen, T. (2016). Kun emme tiedä. Keskustelemassa “meitä” uusiksi: lajienväliset esitykset ja esitystaiteen rooli ekokriisien aikakaudella. Teoksessa K. Lummaa & L. Rojola (toim.), *Posthumanismi.* (s. 179–210). Turku: Eetos.

Lummaa, K. & Rojola, L. (2014). Johdanto: Mitä posthumanismi on? Teoksessa K. Lummaa & L. Rojola (toim.), *Posthumanismi.* (s. 13–32). Turku: Eetos.

Lummaa, K. (2014). Antroposeeni ja objektien ekologia. Ihmisen luontosuhde humanismin jälkeen. Teoksessa K. Lummaa & L. Rojola (toim.), *Posthumanismi.* (s. 265–288). Turku: Eetos.

Löytty, O. (2005). Johdanto: Toiseuttamista ja tilakurittomuutta. Teoksessa O. Löytty (toim.), *Rajanylityksiä: Tutkimusreitit toiseuden tuolle puolen.* (s. 7–24). Helsinki: Gaudeamus.

Ratamäki, O. (2009). Luonto, kulttuuri ja yhteiskunta osana ihmisen ja eläimen suhdetta. Teoksessa P. Kainulainen & Y. Sepänmaa (toim.), *Ihmisten eläinkirja: Muuttuva eläinkulttuuri.* (s. 37–54). Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.

Rojola, L. (2016). Hänen olivat täytetyt linnut. Teoksessa K. Lummaa & L. Rojola (toim.), *Posthumanismi.* (s. 131–154). Turku: Eetos.

Suutala, M. (1996). *Naiset ja muut eläimet: Ihmisen suhde luontoon länsimaisessa ajattelussa.* Helsinki: Yliopistopaino.

Teittinen, J. (2014). Mitä ihmiselle kuuluu. Humanismi, kysymys eläimestä ja kärsivien piiri. Teoksessa K. Lummaa & L.Rojola (toim.), *Posthumanismi*. (s. 155–178). Turku: Eetos.

Tuomivaara, S. (2015). Saako ihmistä sanoa eläimeksi? Teoksessa E. Aaltola & S. Keto (toim.), *Eläimet yhteiskunnassa*. (s. 57–74). Helsinki: Into.

Vilka, L. (2009). Eläinten oikeudet. Teoksessa P. Kainulainen & Y. Sepänmaa (toim.), *Ihmisten eläinikirja: Muuttuva eläinkulttuuri*. (s. 21–36). Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.

Ylimaunu, J. (2002). Elinkeinot ihmisen ja eläimen suhteen muokkaajana. Teoksessa H. Ilomäki & O. Lauhakangas (toim.), *Eläin ihmisen mielenmaisemassa*. (s. 115–133). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

SÄHKÖSET LÄHTEET

Aaltola, E. (4.9.2018). Lihaparadoksi: Kun eläin katosi lihasta. Haettu 12.11.2018 osoitteesta <https://hermithounds.com/2018/09/04/lihaparadoksi-kun-elain-katosi-lihasta/>

Elliott, J. (2018). This is my Becoming: Transformation, Hybridity, and the Monstrous in NBC's *Hannibal*. *University of Toronto Quarterly*, 87(1), 249-265. Haettu 29.10.2018 osoitteesta <https://muse-jhu-edu.ezproxy.jyu.fi/article/689101>

Giannitrapani, A. (2018). To Eat or Not to Eat? A Short Path from Vegetarianism to Cannibalism. *International Journal for the Semiotics of Law - Revue internationale de Sémiotique juridique*, 31(3), s. 531-560. Haettu 2.12.2018 osoitteesta <https://link-springer-com.ezproxy.jyu.fi/article/10.1007%2Fs11196-018-9570-0>

Kaarlenkaski, T., & Ung-Lanki, S. (2013). Ikkunoita ihmistieteelliseen eläintutkimukseen. *Elore*, 2013 (1), 7-12. Haettu 12.11.2018 osoitteesta http://www.elore.fi/arkisto/1_13/kaarlenkaski_ung-lanki.pdf

Kamppinen, M. (2002). Kannibalismin aika. *Tieteessä tapahtuu*, 8, s. 27-30. Haettu 2.12.2018 osoitteesta <https://journal.fi/tt/article/view/58167/19838>

Michael Fuchs & Michael Phillips (2018): "It's Only Cannibalism If We're Equals": Carnivorous Consumption and Liminality in Hannibal. *Quarterly Review of Film and Video*, 1-16. Haettu 12.12.2018 osoitteesta

<https://www.tandfonline.com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/10509208.2018.1499344?needAccess=true>

Schwegler-Castañer, A. (2018). The art of tasting corpses: The conceptual metaphor of consumption in Hannibal. *Continuum*, 32(5), 611-628. Haettu 30.11.2018 osoitteesta <https://www.tandfonline.com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/10304312.2018.1499874?needAccess=true>